

Kıbrıs'ın kuzeyinde Evde ve Bakımevlerinde Yaşayan Yaşlı Bireylerin Hizmet Memnuniyeti ve Bakıcıların Bakım Yükünün Tespit Edilmesi

Anket Araştırması Raporu

Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği

Eylül 2022

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İÇERİK TABLOSU

1. Giriş.....	3
2. Bakımevlerinde Yaşayan Yaşlıların Hizmet Memnuniyeti	5
2.1 Bakımevlerinde Yaşayan Yaşlıların Demografik Yapısı	5
2.2 Bakımevinde Yaşayan Yaşlıların Sağlık Durumları	6
2.3 Yaşlıların Bakımevinde Aldığı Hizmete Yönelik Veriler	7
3. Bakımevinde Çalışan Bakıcıların Bakım Yükünü Tespit Anketi	9
3.1 Bakımevinde Çalışan Bakıcıların Demografik Yapısı.....	10
4. Evde Yaşayan Yaşlıların Bakım Hizmeti Memnuniyeti	14
4.1 Evde Yaşayan Yaşlıların Demografik Yapısı	14
4.2 Evde Yaşayan Yaşlıların Sağlık Durumları	15
4.3. Evde Bakılan Yaşlıların Bakım Memnuniyeti.....	17
5. Evde Çalışan Bakıcıların Bakım Yükü.....	18
5.1 Evde Çalışan Bakıcıların Demografik Yapısı	18
5.2 Evde Çalışan Bakıcıların Verdikleri Hizmetin İncelenmesi.....	18
5.3 Evde Çalışan Bakıcıların Bakım Yüklerinin İncelenmesi.....	19
6. Yaşlısının Bakımını Üstlenen Aile Üyelerinin Bakım Yükünü Tespit Anketi	20
6.1 Aile Üyelerinin Demografik Verileri	20
6.2 Aile Üyelerinin Verdiği Bakımın İncelenmesi	20
6.3 Aile üyelerinin Bakım Yükünün İncelenmesi	21
7. Sonuç.....	22

1. Giriş

Birleşmiş Milletlerin 2022 verilerine göre, neredeyse tüm ülkelerde hem ülke nüfusu çoğalmakta hem de yaşlı kişilerin ülke nüfusları içindeki payı gittikçe artmaktadır (Birleşmiş Milletler, 2022)¹. Dünyadaki bu demografik değişime paralel olarak, son yirmi yıldır Kıbrıs'ın kuzeyinde de, hem nüfus hem de yaşlı kişilerin nüfus içindeki payı artmıştır. 1996 ve 2006 genel nüfus sayımlarına göre Kıbrıs'ın kuzeyinde 60 yaş üstü nüfus toplam nüfusun %10'una denk gelirken, bu oranın 2011 yılında yapılan genel nüfus sayımına göre %12 ye çıktığı görülmüştür. ('DPÖ', 2017) tarafından yapılan projeksiyonlara göre ise bu oranın 2016 yılında %13'e çıktığı tahmin edilmektedir.

Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin Mart 2019 ve Ağustos 2020 tarihlerinde yaptığı araştırmalara göre, Kıbrıs'ın kuzeyinde bulunan bakımevleri yaşlı bakım ihtiyacını karşılayamamaktadır.² Kıbrıs'ın kuzeyinde yaklaşık 300,000 nüfus bulunmakta olup, 4 özel ve 2 kamunun olmak üzere, toplam 6 bakımevi bulunmakta ve bu bakımevleri şu anda tam kapasite ile toplamda sadece 170 kişiye bakabilmektedir. Bakımevi sayısı son on yıldır hiç artmamış, hatta 2019'da toplamda 8 olan bakımevi sayısı 2 özel bakımevinin 2022 yılında kapanması ile 6'ya düşmüştür. Dolayısı ile, Kıbrıs'ın kuzeyinde kurumsal bakım kapasitesi, artan yaşlı sayısına orantılı olarak artması gerekirken azalmış ve toplumda büyük sıkıntılar yaratmıştır. Artan yaşlı nüfusu göz önüne alındığında, bu alanda acil önlemler alınmazsa, ilerleyen yıllarda ailelerin çok daha büyük sorunlarla karşılaşması kaçınılmazdır.

Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin 2019 ve 2020 yıllarında yaptığı araştırmalara göre, bakıma ihtiyacı olan düşük gelirli yaşlıların genellikle bakımevlerinde bakıldığı, orta ve yüksek gelirli yaşlıların ise evde bakıldığı görülmüştür. Bunun nedeni, kurumsal bakımın, yani bakımevleri ve huzurevlerinin yeterli sayıda olmaması ve verdikleri yaşlı bakım hizmetinin de tatmin edici olmamasıdır. Bu nedenlerden dolayı aileler kendi maddi imkanları ile yaşlılarına daha iyi bakım sağlamak için evde bakımı tercih

¹ <https://www.un.org/en/global-issues/ageing>

² Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği (Mart, 2019) Kıbrıs'ın kuzeyinde Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevlerinin Durum Tespit Raporu

Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği (Ağustos,2020) Kıbrıs'ın kuzeyinde Ailelerin Yaşlı Bakımı ile İlgili Tercihleri ve Sorunları

etmektedirler. Fakat evde bakımın da zannedildiği gibi sorunsuz olmadığı, onun da ailelere başka sorunlar getirdiği görülmüştür. Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin Ağustos 2020 tarihli raporuna göre, evde çalışan bakıcıların %96'sı yaşlı bakımı konusunda hiç eğitim almamış kişilerdir. Bu kişilerin % 65'i yaşlı bakımı alanında eğitim almak ve kendini geliştirmek istememektedir. Bazı yaşlıların bakımını ise aile fertlerinin üstlendiği ve bu ailelerin pek çok zorluklarla karşılaştıkları tespit edilmiştir. Hem bakımevinde hem de evde verilen bakım hizmetlerinin standartlarını belirleyen bir yasal metnin bulunmaması nedeniyle yaşlı bakım hizmetlerinin istismara açık olduğu tespit edilmiş olup, bu durumun bazı yaşlıların ihmal ve istismara uğramasına neden olduğu belirlenmiştir.

Bu rapor, Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen "Yaşlı Hakları Hareketi Projesi" kapsamında, Nisan 2021'de yapılmış olan araştırma çerçevesinde, evde ve bakımevinde yaşayan yaşlıların hizmet memnuniyetini ve bakıcıların/ailelerin bakım yüklerini ölçmeyi amaçlar. Toplam 5 anket çalışmasına dayanan bu rapor, evde ve bakımevinde yaşayan yaşlıların aldıkları bakım hizmetinden ne derece memnun kaldıkları, bakıcıların ise bakım yüklerini ölçerek yaşlı bakım sektöründe bakım hizmetleri ile ilgili sorunları ortaya koymaya çalışır.

Kıbrıs'ın kuzeyinde böyle bir araştırma daha önce yapılmamıştır. Dolayısıyla ilk defa yapılan bu araştırma ileride yapılacak olan çalışmaların da temelini oluşturmuştur. Yaşlı Hakları Hareketi Projesi sona erdikten sonra, ilerleyen yıllarda benzeri bir anket çalışması ile yaşlı bakım sektöründeki gelişim tespit edilebilecektir. Ayrıca, bu araştırmadan elde edilen bilgiler yerel kurumların yaşlı bakım politikalarını geliştirmeleri için de faydalı olacaktır.

Bu çalışmada hedef kitleye göre hazırlanmış, hem bakımevlerine hem de halka yönelik beş farklı anket kullanılmıştır. Anket çalışmasına katılıp anketlere cevap veren katılımcıların sayısı aşağıda verilmiştir:

1. Bakımevinde yaşayan ve ankete katılan yaşlıların sayısı :	45
2. Bakımevinde çalışan ve ankete katılan yaşlı bakıcılarının sayısı :	26
3. Evde yaşayan ve ankete katılan yaşlıların sayısı:	44
4. Evde çalışan ve ankete katılan bakıcıların sayısı:	28
5. Evde kendi yaşısına bakan ve ankete katılan kişilerin sayısı:	15

2. Bakımevlerinde Yaşayan Yaşlıların Hizmet Memnuniyeti

Bakımevlerinde yaşayan yaşlıların aldıkları bakım hizmeti ile ilgili hizmet memnuniyetini ölçmek amacıyla 4 özel ve 2 kamu kuruluşuna bağlı olan bakımevlerinde toplam 45 yaşlıya uygulanan anket sonuçları aşağıda verilmiştir. Anketler gönüllü dernek üyeleri tarafından bakımevleri ziyaret edilerek yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

2.1 Bakımevlerinde Yaşayan Yaşlıların Demografik Yapısı

Anket çalışmasına katılmaya gönüllü olan ve kendini ifade edebilen 47 yaşlı soruları cevaplandırmıştır. Bu ankete katılan 47 yaşlının yaş ortalaması 72'dir ve yaşlıların %64'ü kadın, %36'sı erkektir. Eğitim düzeyine baktığımızda yaşlıların çoğunluğunun ilkokul mezunu (%30) veya sadece okur yazar olduğu (%19) ve büyük bir oranın da okur yazar olmadığı görülmüştür (%23).

Medeni durumlarına bakıldığı zaman yaşlıların %49 gibi büyük bir kısmının eşinin hayatta olmadığı, %14 'ünün eşinin hayatta olduğu ve %21'nin ise hiç evlenmemiş olduğu görülmüştür. Bunun yanında yaşlıların %66'sının çocuk sahibi olduğu 34%'nün ise çocuk sahibi olmadığı görülmüştür. Onları düzenli olarak ziyaret eden yakınlarının bulunup bulunmadığına dair bir soru sorulduğunda ise %72'si ziyaretçilerinin bulunduğunu, %28'i ise onları düzenli olarak ziyaret eden birilerinin bulunmadığını belirtmişlerdir.

Yaşlılara düzenli bir geliri, yani maaşı olup olmadığı sorulduğunda %89'u maaşı olduğunu %11'i ise maaşının bulunmadığını belirtmiştir. Maaşı olanlar arasında %37 oranında engelli ve yerel kurumların sosyal yardım maaşı verdiği kişilerin önde geldiği ve diğer maaşlı yaşlıların ise sosyal sigortalardan (%24) veya eşinden dolayı maaşının

bulunduğu (%17) belirlenmiştir. Aylık gelirlerinin bakımevini ödemeye yetip yetmediği sorulduğunda yaşlıların %38'i maaşlarının bakımevini ödemeye yetmediğini belirtmiştir. Maaşı bakımevini ödemeye yetmeyen yaşlıların, eksilen miktarın aileleri tarafından karşılandığı, iki yaşlının ise tamamı ile bakımevi tarafından ücretsiz bakıldığı belirtilmiştir.

2.2 Bakımevinde Yaşayan Yaşlıların Sağlık Durumları

Bakımevlerinde yaşayan 47 yaşlıya uygulanan anket sonuçlarına göre bu yaşlıların %62'sinin kronik bir hastalığının bulunduğu, buna ek olarak, % 59'unun ayrıca ruhsal bir hastalığı bulunduğu belirlenmiştir. Yaşlıların %38'inde tansiyon, %34'ünde şeker hastalığı ve %14'ünde ise kalp hastalığının bulunduğu görölmektedir (Tablo 1). Genel olarak bakımevlerinde yaşayan yaşlıların %91'inin kronik hastalıklarından dolayı sürekli ilaç kullandığı görölmüştür.

Fiziksel durumlarına bakıldığında yaşlıların %66'sı tek başına yürüyebilmekte ve %83'ü rahatlıkla konuşabilmektedir. Fakat bu yaşlıların büyük bir oranı banyo yapma, tuvalete gitme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarını gidermek için desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Verilen cevaplara göre yaşlıların %83'ü banyo, %64'ü ilaçlarını alma, %50'si giyinme ve %39'u tuvalete gitmeyi tek başlarına yapamamaktadırlar. Tüm bakımevlerinde ise hemşirenin çalıştığı ancak her vardiyada hemşirenin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 1. Bakımevinde Yaşayan Yaşlıların Hastalık Durumları

Hastalık	Yüzdelik (%)	Hastalık	Yüzdelik (%)	Hastalık	Yüzdelik (%)
Tansiyon	% 38	Fıtık	% 3	Kolesterol	% 3
şeker	% 34	Göz hastalıkları	% 7	Ruhsal hastalık	% 59
Koah	% 34	Felç	% 10	Mide	%3
Kalp hastalığı	% 14	Hipotiroiditi	% 3	Kanser	% 7

2.3 Yaşlıların Bakımevinde Aldığı Hizmete Yönelik Veriler

Ankete katılan 47 yaşlıya, bakımevinde kalmalarına kimin karar verdiğine dair sorulan soruya verilen cevaplarda sadece %17 sinin kendi kararı olduğu, %37'sinin çocukları ve %35'inin ise akrabalarının karar verdiği belirlenmiştir. Buna rağmen %72'si bakımevine zorla değil kendi isteğiyle geldiğini belirtmiş %15'i ise bu soruya kesin bir cevap verememiştir.

“İhtiyacınız olduğunda hemşire yanınıza geliyor mu?” sorusuna yaşlıların %94'ü evet cevabını vermişlerdir. “İhtiyacınız olduğunda doktoru görebiliyor musunuz?” sorusuna ise yaşlıların %72'si evet cevabını vermişlerdir. İlaçların verilmesi ile ilgili sorduğumuz sorumuza ise yaşlıların %96'sının ilaçlarının aksatılmadan verildiği belirtilmiştir. Bakıcılar ile ilgili sorumuza ise yaşlıların %95'i bakıcıya ihtiyaç duyduklarında bakıcıların hemen yanlarına geldiklerini ifade etmişlerdir.

Bakımevlerinde, bakıcıların yaşlıları en çok banyo yaptırma, en az ise yemek yedirme konusunda destekledikleri belirtilmiştir. Yaşlılar kendilerini kötü hissettiklerinde ve moralsiz olduklarında, %70'i konuyu bakıcılarına anlattığını, %82'si ise bakıcıların onları dinleyip moral verdiğini ifade etmiştir. Ankete katılan yaşlıların %80'i bakıcıların onlara karşı anlayışlı ve sabırlı olduklarını ifade etmişlerdir.

Bakımevinde kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri sorulduğu zaman yaşlıların %79'u gibi büyük bir çoğunluğu kendilerini güvende hissettiğini belirtmiş, 15%'i bazen güvende hissettiğini, 6%'sı ise güvende hissetmediğini belirtmiştir. Yaşlıların kendilerini güvende hissetmeme nedenleri Tablo 2'de açıklanmıştır.

Tablo 2. Yaşlıların Kendini Güvende Hissetmeme Nedenleri

Verilen Cevaplar
• Ayrım yaptıkları için.• Hastalık• Bilmiyorum• Çocuklara kolaylıkla ulaşamadığım için.• Çocuklarımı görmüyorum, Gelmiyorlar.• Diğer yaşlılardan çekinirim.• Sigortam yok, param olmadığı için.

Bakımevlerinde kalan yaşlıların şiddete maruz kalıp kalmadıklarını anlamak için “Bakımevinde size el kaldıran birileri var mıdır?” diye sorduğumuzda verilen cevaplarda, yaşlıların %98’i kendilerine fiziksel ve sözel şiddet uygulanmadığını ifade etmişlerdir. Sadece kamuya ait bir bakımevinde 1 yaşlı kendisine el kaldıran biri olduğunu ifade etmiş ama isim vermekten kaçınmıştır. “Bakımevi ile ilgili hoşunuza gitmeyen bir konu olduğunda, birine söylemekten veya şikayet etmekten çekinir misiniz?” sorusuna yaşlıların %87’si hayır cevabını vermiştir.

Yaşlıların %72’si bakımevinde yaşayan diğer yaşlı arkadaşlarıyla, %83’ü ise bakımevinde çalışan bakıcılarla iyi anlaştıklarını ifade etmişlerdir. Ankete katılan yaşlıların yaşadıkları bakımevlerinde ne gibi eksiklikler gördüğüne dair bir soru sorulduğunda, çeşitli konularda, özellikle yemek konusunda şikayetleri olduğu görülmüştür. Yaşlıların bakımevinde gördükleri eksikler Tablo 3’de sıralanmıştır.

Tablo 3. Yaşlıların Bakımevinde Gördüğü Eksiklikler

Verilen Cevaplar
• Ara öğünler gelmiyor.• Daha fazla ilgiye ihtiyacım var.• Sosyal faaliyetler yok.• Gelen ekmek çok az. 8 de acıktım kantin kapandı, o yuzden ihtiyaçlarımı almak istediğimde alamıyorum.• Günde birkaç saat dışarıya çıkmak isterdim. Aklım ve gücüm yerindedir, buradaki insanlar pek iletişim kuramıyor.• Sağlık sorunlarımdan dolayı sorun yaşıyorum. Doktor hemşire yardımı yok.• Şeker hastasıyım ama ara öğün yok. Kızım getiriyor, bazen bitiyor yiyemiyorum.• Televizyon isterim.• Kendimi yalnız hissediyorum. Desteğe ihtiyacım var.• Yemekler kötü.

3. Bakımevinde Çalışan Bakıcıların Bakım Yükünü Tespit Anketi

Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin 2019 yılında yayınladığı Huzurevleri ve Yaşlı Bakımevlerinin Durum Tespit Raporu'na göre, Kıbrıs'ın kuzeyinde bulunan bakımevleri, gelirlerinin düşük olmasından dolayı, yeterli sayıda ve nitelikte bakıcı ve hemşire çalıştırmamaktadır. Yani bakımevleri olması gerekenden daha az sayıda bakıcı ve hemşire çalıştırmaktadır. Ayrıca, 'bakımevi yasasının' bulunmamasından dolayı özel bakımevlerinin, çalışanları 24 saatte 3 vardiya yerine 2 vardiya çalıştırdıkları gözlemlenmiştir. Bu durum bakımevlerinde çalışanların 8 saatten daha uzun süre çalışmasına ve birden fazla görev üstlenmesine neden olmaktadır. Bu durumun da çalışanlarda mutsuzluk, yorgunluk ve tükenmişlik yaratabileceğini öngördüğümüzden, bu anket çalışması ile birlikte bakıcıların ve hemşirelerin bakım yükünü ölçüp analiz ettik.

3.1 Bakımevinde Çalışan Bakıcıların Demografik Yapısı

Kıbrıs'ın kuzeyinde araştırma süresince hizmet veren tüm bakımevleri çalışmaya alınmış ve ankete katılmaya gönüllü olan toplam 26 yaşlı bakım elemanı ve hemşire ankete katılarak soruları cevaplandırmışlardır. Ankete katılan en genç katılımcının 28 en yaşlı katılımcının 58, yaş ortalamasının ise 40 olduğu görülmüştür. Cinsiyet yönünden incelendiğinde, toplam 26 katılımcının 25'inin yani %96'sının kadın olduğu görülmüştür.

Bakıcıların 'vatandaşlıkları' incelendiğinde, %77'si Kıbrıs'ın kuzeyi, %15'i Türkiye, %8'i Türkmenistan uyrukludur. Yabancı uyruklu bakıcıların en az 5 yıldır Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşadığı ve iki tanesinin çalışma izninin bulunduğu görülmüştür. Eğitim seviyelerine bakıldığında, bakıcıların %38'i ilkokul ve ortaokul, %27'si lise, ve %35'i de üniversite mezunudur. Medeni durumları incelendiğinde ise %60'ı evli %40'ı ise boşanmış veya hiç evlenmemiştir. Bakıcıların ortalama 6.7 yıl yaşlı bakımevinde çalıştığı ve deneyim sahibi oldukları görülmüştür.

3.2 Bakımevinde Çalışan Bakıcıların Bakımevinde Verdikleri Hizmetin İncelenmesi

Ankete katılan bakıcılar günde en az 8 saat olmak üzere ortalama günde 13 saat çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Aldıkları maaş miktarı sorulduğu zaman bakıcıların %88'i maaşının asgari ücret kadar olduğu, sadece %3'ünün maaşının asgari ücretin üstünde olduğu ifade edilmiştir.

"Daha önce yaşlı bakımı ile ilgili bir eğitim aldınız mı?" diye sorulduğunda bakıcıların %69'unun bu alanda eğitim aldığı fakat %31'lik bir kısmın yaşlı bakımı ile ilgili hiçbir eğitim almadığı görülmüştür. "Yaşlı bakımı konusunda eğitim verilse katılmak ister misiniz?" diye sorulduğunda ise bakıcıların %69'unun yaşlı bakımı konusunda eğitim almaya istekli olduğu görülmüştür. Çoğunluğu düşük eğitim sahibi olan bu bakıcıların eğitime değer verdikleri ve kendilerini geliştirmek istediklerinin önemli bir göstergesidir.

Bakımevlerinde çalışan bakıcıların %70'inin yıllık izinlerine düzenli olarak çıktıkları görülse de %30 gibi büyük bir oranın da yıllık izine çıkmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte ankete katılan bakıcıların %96 gibi büyük bir çoğunluğunun yaptığı işten memnun olduğu saptanmıştır. "Verdiğiniz bakım hizmetini yeterli buluyor musunuz?" diye sorduğumuzda %92'si yeterli bakım verdiğini ifade etmiştir.

Bakım elemanları ve hemşirelere "Çalıştığınız bakımevinde sizce bakıcı sayısı yeterli midir?" diye sorduğumuzda ise büyük bir çoğunluğu (%65), çalıştığı bakımevinde bakıcı sayısının yetersiz olduğunu belirtmiş, buna rağmen bakıcıların %54'ü tükenmişlik yaşamadığını ifade etmiştir. Bunun yanında bakıcıların neredeyse yarısı (%46) zaman zaman tükenmişlik yaşadığını ifade etmişlerdir.

"Çalıştığınız bakımevinde yaşlılara daha iyi bakabilmek için sizce nelere ihtiyaç vardır?" diye sorduğumuzda, bakıcılar çeşitli konuda ihtiyaçlarını dile getirmişlerdir. Bu ihtiyaçlar çok çeşitli olduğundan dolayı, Tablo 4'te görüldüğü üzere gruplandırarak daha fazla anlam kazanmalarını sağladık. Verilen cevaplara göre, bakıcıların yaşlılara daha iyi hizmet vermeleri için ihtiyaç duydukları en önemli şeyin, zannedildiği gibi maddi kaynaklarla değil manevi desteklerle ilgili olduğu görülmüştür. Bu soruya cevap veren 20 bakıcıdan 19'u (%95) manevi destek ihtiyacını, moral, motivasyon, sevgi, saygı, şefkat, anlayış ve sabır gibi çeşitli kelimelerle ifade etmişlerdir. Dikkat çekici olan bu bulgu, yaşlı bakıcılarının insani ihtiyaçlarını dikkate almama, yalnızlaştırma, dışlama veya değersizleştirme gibi davranışların toplumumuzda çok yaygın olduğunun bir göstergesinin olabileceği düşünülmektedir. Bakımevi sahiplerinin çalıştırdıkları yaşlı bakıcılarına manevi destek sağlaması, bakıcıların kendilerini değerli hissetmelerine ve daha verimli çalışmalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Manevi destek dışında, bakımevinde çalışan bakıcıların ihtiyaç duydukları diğer kaynakların ise sağlıkla ilgi olması dikkat çekicidir (Tablo 4). Cevap verenlerin %45'i doktor ve hemşire ihtiyacını, %35'i ise tıbbi malzeme ve yaşlı kaldıracına olan ihtiyacı dile getirmiştir. Bakımevinde yaşayan yaşlıların düzenli ilaç kullanmalarını gerektiren fiziksel (%62) veya ruhsal (%59) kronik hastalıkların olması, onların düzenli olarak doktor gözetiminde olmalarını gerektirmesine rağmen bakımevlerinin pek çoğunda tam zamanlı bir hemşire bulunmamaktadır. Bu durumun ise yaşlı bakıcıların sorumluluklarını ve streslerini büyük ölçüde artırdığı ankete katılan

bakıcılar tarafından ifade edilmiştir.

Tablo 4. Bakıcılara göre bakımevinde yaşlılara daha iyi bakabilmek için ihtiyaç duydukları maddi ve manevi kaynaklar

	Cevaplayan Bakıcı Sayısı ¹	Toplam cevaplar içindeki % payı
Manevi destek (sevgi, saygı, sabır, merhamet, moral motivasyon)	19	%95
Doktor ve hemşire	9	%45
Tıbbi malzeme ve yaşlı kaldırıcı	7	%35
Bakıcı	3	%15
Diğer (yatak, nevresim,bez)	2	%10

¹Bu soruyu toplam 20 kişi cevaplandırmıştır.

3.3 Bakımevinde Çalışan Bakıcıların Bakım Yüklerinin İncelenmesi

Bu kısımda bakıcıların yaşlılara bakım verirken neler düşündükleri ve hissettiklerini anlamaya çalışarak, bakım yüklerinin hangi düzeyde olduğunu ölçmeye çalıştık. Bu çalışmayı, bakımevinde çalışan bakıcıların bakımevi sahipleri tarafından istismar edilmesi, yani uzun saatler çalıştırılması veya kapasitelerini aşacak sayıda yaşlı bakmaları durumunda, bakıcıların bakım verme yükünün ağırlaşabileceği ve bakıcıların fiziksel ve ruhsal sağlığını etkileyebileceğini düşündüğümüzden dolayı gerçekleştirdik. Sağlıksız koşullarda çalışan bakıcılar mutsuz, umutsuz ve depresif hissedebilmektedirler. Böyle bir durumda bakıcıların yaşlılarla olan iletişiminin olumsuz etkilenebileceği, işlerini aksatabilecekleri, yaşlıyı ihmal ve istismar edebilecekleri düşünülmektedir. Bu nedenle bakıcıların bakım yüklerinin incelenmesi

önemlidir. Bu amaçla, literatürde de kabul edilmiş olan “Bakım Verme Yüğü Ölçeği”ndeki sorular kullanılmıştır.³

Tablo 5’de bakım verenlerin Bakım Verme Yüğü Ölçeği’ne yönelik cevapları yüzdeler olarak özetlenmiştir. Verilen tüm cevaplarda, bakım verenlerin bakım vermekte oldukları yaşlılar ile ilgili hiçbir olumsuz duygu ve düşünce taşımadığı ve yaşlılara bakım vermenin onları ruhsal olarak yıpratmadığı, duygularına tamamiyle hakim oldukları sonucu görölse de bu verilerin dikkatlice gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bir önceki bölümde verilen bilgilerle birlikte ele alındığında, pek çok bakım verenin işini kaybetme korkusuyla Bakım Verme Yüğü Ölçeği’ndeki sorulara gerçek duygularıyla cevap vermeyebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Table 5 - Bakıcıların Yaşlı Bakım Verme Yüğü Ölçeğini Yansıtan Sorular ve Bulgular

Bakıcıların duygu ve düşüncelerini yansıtan ölçek cümleleri	Hiçbir zaman %	Nadiren %	Bazen %	Oldukça sık %	Her zaman %
Yaşlılar ihtiyaç duyduğundan daha fazla yardım istiyor	35	15	38	8	4
Kendime yeterince zaman ayıramıyorum	54	4	23	8	11
Aile ve iş sorumluluklarımı yerine getiremiyorum	62	8	23	4	3
Yaşlıların davranışlarından rahatsızlık duyarım	77	15	4	0	4
Yaşlılar yanımdayken kendimi kızgın hissedirim	92	4	4	0	0
Yaşlılar ailemle arkadaşlarımla ilişkilerimi olumsuz yönde etkiler	81	4	8	8	0
Yaşlılara ilerde ne olacak diye korkarım	28	20	24	16	12
Yaşlıların bana bağımlı olduklarını düşünürüm	8	8	27	15	42
Yaşlılar yanımdayken kendimi gergin hissedirim	96	19	23	15	0
Yaşlılarla ilgilenmek sağlığımlı bozuyor	81	12	7	0	0
Özel hayatımı istediğim gibi yaşayamıyorum	69	19	23	15	8

³ İnci F.H. , & Erdem M. (2008). Bakım Verme Yüğü Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması Geçerlilik ve Güvenilirliği. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 11(4): 85-95.

Bakımevinde çalışmak sosyal yaşamımı etkiliyor	73	8	8	8	4
Yaşlı baktığım için kolayca arkadaş edinemiyorum	92	0	0	0	7
Yaşlılar beni tek dayanak olarak görüp ilgi bekliyorlar	12	8	23	19	39
Yaşlıların bakımına yetecek kadar para vardır	35	4	22	13	26
Yaşlılara bakmayı daha fazla sürdüremeyeceğim	88	0	8	0	4
Yaşlılar hastalandığında hayatımın kontrolünü kaybediyorum	73	12	7	4	4
Yaşlıların bakımını bir başkası üstlensin istiyorum	96	0	4	0	0
Yaşlılar için daha fazlasını yapmak zorundayım	15	15	19	15	35
Yaşlıların bakımında en iyisini yapıyorum	0	0	0	27	73

4. Evde Yaşayan Yaşlıların Bakım Hizmeti Memnuniyeti

4.1 Evde Yaşayan Yaşlıların Demografik Yapısı

Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin Ağustos 2020 tarihinde yaptığı ankette yaşlıların %75'inin kurumsal bakım yerine kendi evinde bakım hizmeti almayı tercih ettiği görülmüştür. Kendi evinde bakım hizmeti alan yaşlıların bakım memnuniyetini ölçmek için Mağusa sınırlarında yaşayan 45 yaşlı gönüllüye bakım hizmeti memnuniyet anketi uygulanmıştır.

Anket çalışmasına katılan toplam 45 katılımcının en genci 72, en yaşlısı 97 yaşında ve yaş ortalaması 87'dir. Bu yaşlıların %78'inin kadın ve %22'sinin erkek olduğu ve çoğunluğun (%63) okuryazar/ilkokul mezunu olduğu, %26'sının ise okur yazar olmadığı saptanmıştır. Yaşlıların %82'si eşi vefat ettiğinden dolayı dul ve yalnız yaşamakta, %13'ü ise halen evli ve eşi ile birlikte yaşamakta ve bakım hizmeti almaktadır. Ankete katılan tüm yaşlıların çocuklarının bulunduğu, çocuk sayısının 1 ile 10 arasında değiştiği fakat çoğunluğunun (%47) 3-4 çocuğunun bulunduğu görülmüştür.

Evde bakım alan yaşlıların %82'si tam zamanlı bir bakıcı çalıştırmakta, 18%'i ise yarı zamanlı bakıcı çalıştırıp buna ek olarak kendi kızı veya oğlu tarafından bakılmaktadır. Tam zamanlı çalışan bakıcıların neredeyse tümü yatılı olarak çalışmakta, yarı zamanlı çalışan bakıcılar ise haftada sadece 5-6 saat hizmet vermektedir. Yaşlıların ortalama 5.5 yıl boyunca bakıcı çalıştırdıkları tespit edilmiş olup, %88'i bakıcısını bir tanıdığı aracılığıyla bulduğunu ifade etmiştir.

Bakıcı çalıştıran yaşlıların %64'ü bugüne kadar ortalama 3-4 kez bakıcı değiştirmiştir. Yaşlılara bakıcılarını değiştirme nedenleri sorulduğunda %53'ü bakıcısından memnun olmadığını ve daha iyi bir bakıcı bulmak için bakıcısını değiştirdiğini ifade etmiştir. Yaşlılar, bakıcıların %47'sinin memnun olmama gerekçesiyle işten kendi isteği ile ayrıldığını ifade etmiştir. Bu veriler bize hem hizmet alıcılarının (yaşlıların) hem de hizmet vericilerin (bakıcıların) memnuniyetsizliklerinden dolayı, ailelerin yaşlılarını baktırmak için sık sık bakıcı değiştirmek zorunda kaldığını göstermektedir. Bu da yaşlısını evde baktıran aileler için ek yük getirmekte, yaşlılar içinse yeni bir bakıcıyı tanıma/güvenme sürecinin sık sık tekrarlanması anlamına gelmektedir.

Evde yaşayan yaşlıların bakımını üstlenen aile üyeleri incelendiğinde %88'ine kızlarının, %12'sine de oğullarının baktığı görülmektedir. Maddi yönden incelendiği zaman yaşlıların %96'sının aylık maaşının bulunduğu fakat çoğunluğunun çok düşük geliri oldukları görülmüştür. Bunların %51'i sosyal sigortalar ve %31'i sosyal hizmetlerden maaş almaktadır. Yaşlıların %53'ü gelirlerinin aylık masraflarını karşılamadığı ve çocukları tarafından desteklendiği belirtilmiştir.

4.2 Evde Yaşayan Yaşlıların Sağlık Durumları

Ankete katılan yaşlıların hem fiziksel yaşlanma, hem de kronik hastalıklarından dolayı yalnız başlarına yaşaması mümkün olmayan, bakıma ihtiyaç duyan yaşlılar olduğu, bunlar arasında Alzheimer hastalarının bulunduğu tespit edilmiştir. Yaşlıların %40'ı kendisi yürüyebilmekte, %31'i yatağa bağımlı, %29'u ise yardım ile yürüyebilmektedir. Bunun yanında %64'ü rahatlıkla konuşabilmekte ve kendini ifade edebilmektedir. Yaşlıların en çok ihtiyaç duydukları bakım hizmetleri banyo yapma, ilaçlarını düzenli olarak alma, giyinme ve tuvalete gitme gibi temel ihtiyaçlar olduğu belirtilmiştir.

Yaşlıların %69'u tek başına banyo yapamamakta ve kendi ilaçlarını alamamakta, %62'si tek başına giyinememekte, %53'ü tek başına tuvalete gidememektedir.

Verilen cevaplarda yaşlıların %91'inin kronik bir hastalığı bulunduğu %36'sının ise buna ek olarak ruhsal ve nörolojik bir hastalığı bulunduğu saptanmıştır. Kronik hastalıkların başında %43 ile tansiyon, %24 ile kalp hastalığı, %20 şeker hastalığı gelmektedir. Buna ek olarak ruhsal hastalığı olduğu ifade edilen 12 kişiden 10'unun Alzheimer hastalığı olduğu ifade edilmiştir. Tablo 6'da evde yaşayan yaşlıların hastalıklarına göre yüzdeleri yer almaktadır.

Tablo 6. Evde Yaşayan Yaşlıların Hastalık Durumları

Hastalık	Yüzelik	Hastalık	Yüzelik
Tansiyon	% 43	Göz hastalıkları	% 3
Ruhsal ve nörolojik hastalık	% 36	Damar tıkanıklığı	% 3
Kalp hastalığı	% 24	Böbrek	% 1
Şeker hastalığı	% 20	Astım	% 1

Evde yaşayan yaşlıların %97'si sürekli bir ilaç kullanmakta ve %93'ü hasta olduğunda doktora götürüldüğünü ifade etmektedir. Gerektiğinde eve doktor çağrılıp çağrılmadığını sorduğumuzda %49'u çağrıldığını ifade etmiştir. Bunun yanında ankete dahil olan 45 yaşlının tümü ilaçlarının aksatılmadan verildiğini ve çağırdığı zaman bakıcısının hemen geldiğini ifade etmiştir. Yatağa bağımlı yaşlıların %57'si düzenli aralıklarla çevrilmektedir. Tablo 7'de evde yaşayan yaşlıların bakıcısı tarafından yardım aldığı alanlar ve yüzdeliği açıklanmıştır.

Tablo 7. Bakıcınız/yakınınız aşağıdaki konulardan hangisinde size yardım ediyor?

Yardım	Yüzdelik (%)
Giyinme	% 82,4
Tuvalete Gitme	% 73,5
Banyo Yapma	% 94,1
El-yüz Yıkama	% 64,7
Diş Fırçalama	% 55,9
Yemek Yeme	% 58,8
İlaçlarını Alma	% 88,2
Bez Değişirme	% 2,9

4.3. Evde Bakılan Yaşlıların Bakım Memnuniyeti

Ankete katılan tüm yaşlılar evde bakım hizmeti almaktan memnun olduklarını belirtmişlerdir. Yaşlıların %69'u morali bozuk olduğunda bakıcısı/aile üyesine bunu anlatabildiği ve bakıcısı/aile üyesinin onu dinlediğini belirtmiştir. Bakıcı/aile üyesinin %100'ü yaşlıya karşı anlayışlı olup, %89'u sabırlı olduğu ifade edilmiştir. Evde yaşayan yaşlıların %93'ünün ailesiyle, %98'inin bakıcısıyla ilişkisi iyidir ve %98'i kendini güvende hissetmektedir. Ankete katılan tüm yaşlılar, bakıcı/aile üyelerinin kendilerine psikolojik veya fiziksel şiddet uygulamadığını ifade etmişlerdir. Yaşlıların %88'i hoşuna gitmeyen bir konu olduğunda bunu ailesi ile konuşabilmektedir.

Yaşlılara kendi bakımları ile ilgili nelere ihtiyaç duydukları sorulduğu zaman Tablo 8'de belirtilen noktalara değinmişler ve önemli ihtiyaçlarını ifade etmişlerdir. Bu ihtiyaçların genellikle maddi olduğu veya maddi kaynakların yokluğundan dolayı kaynaklandığı, ilaç, bez, fizik tedavi, tekerlekli sandalye veya bakıcı gibi ihtiyaçların bulunduğu ifade edilmiştir.

Tablo 8. Evde yaşayan yaşlıların bakımıyla ilgili ihtiyaç duyduğu konular.

Bez sıkıntısı	Maddi yardım
Ekonomik	Maddiyat
Fizik tedavisi	Tekerlekli sandalye
İlaç sıkıntısı	Tam zamanlı bakıcı

5. Evde Çalışan Bakıcıların Bakım Yükü

5.1 Evde Çalışan Bakıcıların Demografik Yapısı

Mağusa sınırları içerisinde yaşlı bakıcısı olarak evlerde çalışan toplam 28 bakıcı uyguladığımız anket çalışmasına gönüllü olarak katılıp soruları cevaplandırmıştır. Bakıcıların en genci 29 ve en yaşlısı 69 yaşında olmak üzere, toplam 28 bakıcının yaş ortalaması 52'dir ve bakıcıların tamamı (%100) kadındır. Bakıcıların Türkmenistan, Türkiye, Kıbrıslı Türk, Azerbaycan ve Vietnam uyruklu oldukları ve %14'ünün Kıbrıslı Türk, geriye kalan %86'sının yabancı uyruklu bakıcılar olduğu belirlenmiştir. Yabancı uyruklu bakıcılar içinde ise %67 ile çoğunluğun Türkmenistan vatandaşı olduğu saptanmıştır.

Bakıcıların eğitim seviyesine baktığımızda %50'si ortaokul ve ilkokul, %21 lise ve %29'u ise üniversite mezunudur. "Daha önce yaşlı bakımı ile ilgili bir eğitim aldınız mı?" sorusuna %96'sı "Hayır almadım" diye cevap vermiştir. "Yaşlı bakımı konusunda eğitim verilse katılmak ister misiniz?" sorusuna ise %65'i hayır %35'i ise evet katılmak isterim şeklinde cevap vermiştir. Bakıcıların ortalama 7 yıllık bakıcılık tecrübeleri bulunmakta ve %79'u asgari ücret ile çalışmaktadır.

5.2 Evde Çalışan Bakıcıların Verdikleri Hizmetin İncelenmesi

Ankete katılan bakıcıların neredeyse tümü 1 yaşlıya bakmakta ve %71'i yatılı olarak çalışmaktadır. Bakıcıların bakım verdikleri yaşlıların %47'si kendi başına yürüyebilmekte ve %79 gibi büyük bir oranının ruhsal bir hastalığı bulunmamaktadır.

Bakıcıların %54'ü yaşlıya bakarken yaşlı yakınlarından ve çocuklarından gerektiğinde yardım isteyebildikleri, yardım eden kişilerin ise %80'inin yaşlıların çocukları olduğu belirlenmiştir.

Bakıcıların %88'i yaşlıyı doktora götürmekte herhangi bir sorun yaşamadığını ifade etmiş ve %92'si talep ettikleri zaman eve doktorun geldiğini belirtmişlerdir. Bakım verenlere "Yaşlıya bakarken yardım aldığınız birileri var mı?" diye sorduğumuzda, çoğunluğu yardım eden birilerinin olduğunu ve bunun genellikle yaşlının çocukları olduğu belirlenmiştir. Bakıcı izne çıktığında veya diğer sebeplerle evde bulunmadığı zamanlarda yaşlıya bakanların %70'inin yaşlının kendi çocukları olduğu veya başka bir bakıcının bulunduğu (%11) tespit edilmiştir. Bakıcılara "Verdiğiniz bakımı yeterli buluyor musunuz?" diye sorduğumuzda tüm bakıcılar (%100'ü) verdiği bakımı yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Bakıcılar evde ortalama 20 saat çalışmakla birlikte %79'u kendini tükenmiş hissetmediğini belirtmiştir. Bakıcıların %74'ü yıllık izinlerine düzenli olarak çıkmaktadır ve tamamı (%100'ü) yaptıkları işten memnundur.

5.3 Evde Çalışan Bakıcıların Bakım Yüklerinin İncelenmesi

Evde çalışan bakıcıların %93'ü evde bakıcı olarak çalışmanın, aile üyeleri ya da arkadaşlarıyla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemediğini düşünmektedir. Bakıcıların %75'i yaşlıların onlara bağımlı olduğunu ve %64'ü yaşlıların onları tek dayanağı olarak gördüğünü düşünmektedir. Bununla birlikte bakıcıların %71'i özel hayatının olumsuz etkilenmediğini düşünmektedir. Yaşlıların bakımına yetecek kadar paraları olup olmadığını sorduğumuzda bakıcıların %71'i yaşlılara yetecek kadar paranın bulunduğunu düşünmektedir. %93'ü ise yaşlılar için yapılması gerekenler konusunda kararsızlık yaşamadıklarını ve %85'i yaşlı bakımında elinden gelenin en iyisini yaptığını düşünmektedir. "Yaşlılara bakarken ne kadar güçlük yaşıyorsunuz?" diye sorulduğunda bakıcıların % 68'i yaşlı bakımında zorluk yaşamadığını %14'ü ise bazen zorluk yaşadığını ifade etmiştir.

6. Yaşlısının Bakımını Üstlenen Aile Üyelerinin Bakım Yükünü Tespit Anketi

6.1 Aile Üyelerinin Demografik Verileri

Mağusa sınırları içerisinde yaşayan ve yaşlısının bakımını üstlenen toplam 15 aile üyesi gönüllü olarak anket sorularını cevaplandırmıştır. Baktığı yaşlıya olan yakınlık derecesi sorulduğunda 15 kişiden 14'nün (%93) yaşlının kızı olduğu 1 tanesinin ise oğlu olduğu belirlenmiştir. Yaşlısına bakan aile üyelerinin yaş ortalamasının 60 olduğu, yaşlıların ise 80 ile 93 yaşları arasında olduğu ve yaş ortalamasının 88 olduğu belirlenmiştir. Bu bilgiler bize evde ailesi tarafından bakılan yaşlıların oldukça yaşlı olduğunu ve onlara bakım veren çocuklarının da orta yaşı aştığını ve bir kısmının yaşlı olduğunu göstermektedir.

6.2 Aile Üyelerinin Verdiği Bakımın İncelenmesi

Bakım alan 15 yaşlının %73'ü yatağa bağımlı veya yardımla yürüeyebilen yaşlılardır. Ayrıca %13'nün ruhsal bir hastalığı vardır. Bakım veren aile fertlerinin %53'ü bakım verdiği yaşlı için genellikle kardeş, eş gibi diğer aile fertlerinden gerektiği zaman yardım alabilmektedir. Sağlık hizmetlerine ulaşım hakkında ise, ankete katılanların %80'i doktor çağırıldıklarında doktorun genellikle eve geldiğini ifade etmiştir.

Yaşlısına bakan aile fertlerinin %68'i dışarda işi olduğunda yaşlısını kısa süreli olarak yalnız bırakabilmektedir. Ayrıca gerektiği zaman bakım veren aile ferdi evde olmadığında diğer akrabaları yaşlıya bakmaktadır. "Yaşlınıza bakarken sizi zorlayan durumlar var mıdır?" diye sordüğümüzde aile üyelerinin %62'si onu zorlayan durumların bulunduğunu ifade etmiştir. Bu zorluklar Tablo 9.'da açıklanmıştır. Belirtilen zorlukların çoğunun fiziksel olarak yaşlıyı kaldırmak veya pozisyon vermek, banyo yaptırmak gibi tek başına yapılması zor işlerin olduğu, bunun yanında bez değişiminin ve yaşlıların bakım ihtiyaçlarından dolayı gece uykusuz kalmaları gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 9. Aile üyelerini yaşlı bakımında zorlayan durumlar

Zorlayan Durum	Yüzdelerik (%)
Banyo yaptırmak	% 28,6
Bez değiştirmek	% 28,6
Gece uykusu yok	% 14,3
Yatakta çevirmek	% 14,3
Yeme-içme	% 14,3

Yaşlıya bakan aile üyelerinin %100'ü yaşlılarına verdiği bakımı yeterli bulduğunu düşünmektedir. Ayrıca %73'ü verdiği bakım hizmetinden dolayı kendini tükenmiş hissetmediğini ifade etmiştir. Bakıcı yardımı almayan aile üyelerine neden bakıcı yardımı almadıkları sorulduğunda %50'si ihtiyaç duymadığını ifade etmiş, diğer nedenler ise Tablo 10.'da belirtildiği üzere maddi nedenler, bakıcıdan memnun olmama, güvenmeme gibi nedenler şeklinde belirtilmiştir.

Tablo 10. Aile üyelerinin bakıcı tutmama nedenleri

Neden	Yüzdelerik (%)
Bakıcılara güvenmeme	% 10
İhtiyaç duymama	% 50
Maddi nedenler	% 20
Daha önce bakıcıdan memnun kalmama	% 10
Gerektiğinde yardım alıyorum	% 10

6.3 Aile üyelerinin Bakım Yükünün İncelenmesi

Ankete katılan aile üyelerinin %60'ı yaşlısına baktığı için kendine yeterince vakit ayıramadığını ve yine %60'ı aile ve iş sorumluluklarını yerine getiremediğini düşünmektedir. Bunun yanında, ankete katılanların %8'i bakım verdikleri yaşlının kendilerine bağımlı olduğunu, %80'i ise yaşlıların onları tek dayanağı olarak gördüğünü ve bunun da büyük bir sorumluluk olduğunu ifade etmişlerdir.

Yaşlı ailelerinin %27'si yaşlıların bakımına yetecek kadar paranın bulunduğunu ifade ederken, yine %27'si bulunmadığını ifade etmektedir. %53'ü yaşlılara bakarken zorluklar yaşadıklarını ifade etmelerine rağmen "Yaşlınızın bakımını bir başkasının üstlenmesini ister miydiniz?" diye sorduğumuzda %20'si bazen istediklerini, buna karşılık %67'si ise kesinlikle istemediklerini ifade etmişlerdir.

Buna ek olarak aile fertlerinin %80'i yaşlısı için yapabileceğinin en iyisini yaptığını düşünmekte ve %73 ise daha fazlasını yapması gerektiğini düşünmemektedir.

7. Sonuç

Bu araştırma, Kıbrıs'ın kuzeyinde evde ve bakımevlerinde yaşayan yaşlı bireylerin hizmet memnuniyetini ve bakıcıların bakım yükünü tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Geniş kapsamlı olarak yapılan bu çalışmada toplam 5 farklı anket hem yaşlılara hem de yaşlı bakıcılarına, evde ve bakımevlerinde uygulanmıştır. Buna ek olarak, evde kendi yaşlısına bakan yaşlı yakınlarına da anket uygulanmış ve onların da bakım yükü ölçülmüştür. Uygulanan toplam anket sayısı 89 yaşlı, 54 yaşlı bakıcısı ve 15 yaşlı yakınını içermektedir. Her kitle için yüz yüze yapılan anket çalışmalarının sonuçları aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

Bakımevinde kalan yaşlıların bakım memnuniyeti

Araştırmadan çıkan sonuçlara göre bakımevlerinde kalan yaşlıların hemen hemen tümünün fiziksel ve/veya ruhsal kronik bir hastalığı bulunmakta ve günlük hayatlarını bakıcıların yardımı ile idame ettirmektedirler. Bakımevlerinde yaşayan yaşlılar genel olarak kaldıkları bakımevlerinden memnun olduklarını ifade etmelerine rağmen, bazı yaşlılar sosyal faaliyetlerin azlığından, yemeklerin iyi olmadığından, ailelerinin ziyaret etmediğinden ve ara öğün verilmemesinden şikayet etmişlerdir. Bunun yanında bakımevlerinde kalan sağlıklı yaşlıların sürekli iç mekanlarda bulunmaktan sıkıldıkları ve her gün birkaç saat dışarıda dolaşmak istedikleri belirlenmiştir. Bu çalışmada, ruhsal ve fiziksel rahatsızlıkları olan yaşlılar ile sağlıklı yaşlıların aynı ortamda bakılmasının yaşlılar için sorun teşkil ettiği tespit edilmiştir. Bakıcılar, bakıma ihtiyacı olan yaşlılara daha çok vakit ayırmak zorunda olduğu için sağlıklı yaşlıların ihmal

edildiği ve sağlıklı yaşlıların bakımevinde geçirdiği vaktin çoğunu yalnız geçirdikleri görülmüştür.

Bakımevlerinde çalışan bakıcıların bakım yükü

Bakımevlerinde çalışan yaşlı bakıcılarının %96 gibi büyük bir çoğunluğu yaptığı işten memnun olmasına rağmen, %65'i çalıştığı bakımevinde bakıcı sayısının yetersiz olduğunu, %46'sı ise iş yükünden dolayı zaman zaman tükenmişlik yaşadığını belirtmiştir. Ayrıca, yaşlı bakımevlerinde çalışan bakıcıların %95'i daha iyi hizmet verebilmek için en çok ihtiyaç duydukları konularla ilgili olarak, moral, motivasyon, sevgi, saygı, şefkat, anlayış ve sabır gibi çoğunluğu manevi destek ile ilgili olan ihtiyaçlarını belirtmeleri dikkat çekici bir bulgudur. Bu sonuç yaşlı bakıcılığının manevi olarak zorlayıcı olduğunu, çalışanları duygusal olarak yıprattığını, çalışanların sık sık çaresiz ve tükenmiş hissettiklerini ve yaşlılar gibi bakıcıların de manevi desteğe ihtiyaçları olduğunu göstermektedir. Bu bulgunun, bakımevi sahipleri ve yaşlı yakınları tarafından dikkatle ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Evde bakım hizmeti alan yaşlıların bakım memnuniyeti

Evde bakım hizmeti alan yaşlıların yaş ortalamasının 88 olduğu ve tümünün çocuk sahibi olduğu görülmüştür. Yaşlıların evde bakım hizmeti alabilmesi için çocuklarının yardımına ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu nedenle evde bakım hizmeti sadece çocuk sahibi olan yaşlıların erişebileceği bir bakım hizmetidir. Bakıcı çalıştırıldığında, maddi olarak bakım alan anne-babaya finansal destek sağlamak, bakıcıyı işe almak, bakıcının sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini denetlemek, gerekirse işine son vermek gibi idari işler bulunmakta olup, bu işleri genellikle yaşlıların çocukları üstlenmektedir. Evde bakım hizmeti alan yaşlılara uygulanan ankette yaşlıların hemen hemen tümünün bakıcısından ve ailesinden aldığı bakım, moral ve destekten memnun olduğu belirlenmiştir. Evde bakım hizmeti alan yaşlıların kendi bakımları için ihtiyaç duydukları konularla ilgili birinci sırada maddi kaynakların bulunduğu ifade edilmiştir.

Evde çalışan yaşlı bakıcılarının bakım yükü

Evde çalışan bakıcıların tümünün kadın olduğu, %86'sının yabancı uyruklu olduğu ve %96'sının yaşlı bakımı ile ilgili eğitim almadığı belirlenmiştir. Evde yaşlı bakan tüm

bakıcıların yaptıkları işten memnun olduğu ve verdikleri hizmeti yeterli bulduğu tespit edilmiştir. Günde ortalama 20 saat çalıştıklarını ifade etmelerine rağmen bakıcıların %80'i tükenmişlik yaşamadıklarını, gerektiği zaman yaşlı yakınlarından destek aldıklarını belirtmişlerdir.

Yaşlısına bakan aile üyelerinin bakım yükü

Anne ve babasına bakan yaşlı yakınlarına uyguladığımız ankette, yaşlıların bakımını üstlenen aile üyelerinin kız evlatları (%93) olduğu sonucuna ulaştık. Diğer önemli bir bulgu ise, yaşlı anne ve babalarına bakan evlatların yaş ortalamasınının 60 olduğu, yani evlatların da artık yaşlandığı sonucuyla birlikte, evlatların yaşlılarına bakarken fiziksel olarak zorlanabilecekleridir. Ayrıca anketi cevaplayan aile üyelerinin %60'ı yaşlısına baktığı için kendine yeterince vakit ayıramadığını, aile ve iş sorumluluklarını yerine getiremediğini belirtmiştir. Diğer bir sonuç, katılımcıların %80'inin yaşlıların onları tek dayanak ve destekleyicisi olarak görmesi olup, bu durumun evlatların sorumluluklarını ağırlaştırmış olduğudur.

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla Yaşlı Hakları ve Ruh Sağlığı Derneği'nin sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

